

3. A szóvégi *ëü* (*öü*) kettőshangzóból fejlődött *ö* hangra is van kétségtelen példa.

Ez a három jelenség külön-külön ugyan nem, de együttvéve a mellett szól, hogy a *Königsbergi Szójegyzék a XIV. századból való*; sőt az *a* és az *o* betűk számaránya *a századnak második felére vall* (l. a NyK. XLII. 16—23. l. közölt összeállításomat).

SZINNYEI JÓZSEF.

2.

Ha valamely nyelvemlék nincsen keelve vagy más korhatároló dologgal ellátva, nyelve alapján keletkezése, írása idejét csak hozzávetőleg határozhatjuk meg. Ez a meghatározás természetesen csak az összes helyesírási, hang-, alak- és mondat-tani, valamint szókészletbeli adatok figyelembevételével történhetik meg. A meghatározás így is csupán valószínű korhatárt állapíthat meg.

A KSzój. adatai közül alaktani tekintetben figyelmet érdemel az *ertelm* (olv. *értelm* > *értelm*) és a *Nerg* (olv. *nerg* > *nyerg*).

A mai *-alom* ~ *-elëm*, régibb magyar *-alm* ~ *-elëm* < *-olm* ~ *-ëlm*, ómagyar *-ulmu* ~ *-ilmi* : *-ilmü* képzőről tudjuk, hogy a XII. sz. folyamán az *-m* után még megvolt a tövégi magánhangzója (vö. ANON. 17 § : *nominauerunt locum illum amabilem, quod interpretatur lingua eorum zerelmes eo quod multum dilexerunt illum locum, et a die illo usque nunc a zerelmu locus ille uocatur zerenche*); a XIII. sz.-ban a szóvégen ez a tövégi magánhangzó már nem volt meg. A HB.-ben már *hotolm* (olv. *hotolm* 'hatalom'; ugyanitt vö. isten *kegilmet*, *kegilmehel*, *paradisum nugulmabeli*) van s ez az *-lm* végű nominativus a XIII., XIV. s nagy részben még az egész XV. sz.-ban, sőt a XVI. sz. elején is még megvan. A XVI. sz. eleje táján azután kifejlődik a mai *-lom* ~ *-lëm* végű alak (l. erről a TMNy. 310—312. lapját is). — A *nyerëg* szó ebben a nominativusi alakjában a XVI. sz. óta van meg (l. OklSz. és MURM. 185 *Nyerug gyarto*). A XV. sz.-ban *nyerg* és *nerg* az alakja (l. OklSz. 1462 *Nyergcapa, Nerggyartho*); *nerg* e szó a Beszt. (így a hasonmáson) és a Schl. szój.-ben (itt háromszor: *nerg, nerg garto, nerg capa*), s kétségtelen, hogy a tövégek korában a XIII. sz. elejéig **nergü* (l. MNy. VI, 15), a XIII. sz. többi részében és a XIV. sz.-ban pedig *nerg* ~ *nyerg* volt.

Az 'értelëm' és a 'nyerëg' régi *értelm* > *értelm* (írva *ertelm*) és *nerg* > *nyerg* (írva *nerg*) hangalakja tehát a mellett tesz tanú-

ságot, hogy a KSzój.-et a XIII. sz. eleje és a XV. sz. vége közti időben írták.

E háromszáz esztendőn belül csak úgy tudjuk a közelebbi időt megmondani, ha a KSzój. anyagából azt, a mi benne a XIII—XV. századi magyar nyelv szempontjából akár hang- és alaktani, akár helyesírási tekintetben megőrzött régiség, elválasztjuk attól, a mi e korszak nyelvében fejlődött újabb sajátság. Mind a megőrzött régi, mind pedig a fejlesztett sajátságokból csakis azokat emeljük ki, a melyeknek nézetünk szerint korhatároló értékük van.

a) Megőrzött régiségek.

A második, zárt szótagban lévő mai etymologikus *o* helyén *i*-t találunk e példában: *affin* (olv. *asszin* ‚asszony‘). A szó az *o* szét *axsin* átvétele s a HB.-ben még *achsein* (olv. *achszin*) az alakja; egyéb XII., XIII. sz.-i forrásokból is ismerünk *-i*-vel hangzó alakokat (l. EtSz.). Az *-i*- illeszkedéssel *-u*-vá lesz s a XIII. sz. közepe tájától 1379-ig számtalan adatunk van arra, hogy az ‚asszony‘ szó akkori magyar alakja *asszun* \sim *osszun* (l. OklSz., EtSz.). Az a nézetem, hogy addig, a míg van *asszun* alak, e mellett élhet az eredetibb *asszin* is, bár ilyen *i*-s alakra a XIV. sz.-ből nincs példám. Az *assin* adattal egyenlő bizonyító ereje lehet a következő magasrangú szavak második, zárt szótagban levő *i* hangjának is: *Bertyn* (olv. *börtin* ‚börtön : preco‘; eredete ismeretlen, l. EtSz.), *Ryzik* (olv. *rízik* ‚részég \sim részög‘; eredetéről l. BUDENZ, MUSz. és MUNKÁCSI, ÁKE.; ez utóbbi magyarázat elfogadhatatlan, de BUDENZÉ sem kifogástalan), *Temerdik* (olv. *témérdik* \sim *témérdök* \sim *témérdék*; eredete ismeretlen, nem helyesen BUDENZ, MUSz.). Minthogy a *börtön*, *részég* \sim *részög*, *témérdök* \sim *témérdék* nem hangzóvesztő tövek, bennök a második szótagbeli *ë* \sim *ö*-nek etymologikusnak kell lenni. Az első szótagbeli és a nyílt végszótagbeli *ë* a magyarban újabb fejlődésképen *i*-vé is lett (vö. *Ëmre* \rightarrow *Imre*, *ësmer* \rightarrow *ismer*; *fürisztë* \rightarrow *fürisztí*, *hëgyë*, *földë* stb. \rightarrow *hëgyi*, *földi* s a KSzój.-ben: *lan* ‚léány‘, *elmí* ‚elmé‘ l. alább is); arra is van példa, hogy a hangzóvesztő töveknek a XV. sz. vége — XVI. sz. eleje óta kifejlődött másodlagos *o* \sim *ë* : *ö* hangzója ebben a korban *u* \sim *i* : *ü* is lehetett (vö. hogy a ‚férég \sim férög‘ szó MURM. 90—104. lapján *fëruk*, írva *ferük*; mélyhangú példám nincs; régibb adata l. HB. *lelic ert*); arra azonban, hogy a *részég*, *börtön*, *témérdék* szavak a

XVI. sz. utáni nyelvben vagy a mai népnyelvben **részig* ~ **részüg*, **bértin* ~ **börtün*, **tömerdik* ~ **tömerdük* alakban előfordulnának, példám nincsen. Ellenben van 1355-ből *Themerdük*, 1357-ből *Temerdük hyg* (olv. *tömerdük* > *témérdük*; l. OklSz.) s biztos dolog, hogy e korokban volt **bértün*, **részüg* alak is. Mindezek bizonyítják, hogy e szavakban épp úgy, mint az *affin* „asszony” esetében, az *i* > *ü*-ből fejlődött a mai *ë* ~ *ö*. E felfogásból következik, hogy a Németújvári és Budapesti glosszák *themerdük*, *temerdüg* (olv. *tömerdüg* > *témérdüg*, l. Serm. Dom.) adata megőrzött régiség. Következik azonban az is, hogy a KSzój. *Bertyn*, *Ryzyk*, *Temerdük* adatai a XIV. sz.-ból valók lehetnek.

A mai magy. *h* helyett *ch* betűt (és hangot) találunk a KSzój. *Chyw* (olv. *chiü* v. *chiv* „hü”), *Chywel* (olv. *chivel* „hüvely”), *Mochus* (olv. *mochus* s értsd „mohó”) adataiban. A szókezdő magy. *h* régibb *ch*-ra utolsó adataink a Beszt. (*chyd* olv. *chüd* „hid”) és a Schl. (*chetfe* olv. *chetfë* „hétfő”) szój.-ből vannak, míg a szóközépi magy. *-h-* > *-ch-*ra eddigi utolsó adataink az EhrC-ből (vö. 40 zent *mychal* arhangyalnak, uo. 39: nagy *nechezseguel*, uo. 70 byzon *marchaua*), továbbá a Bécsi és a MünchC.-ből vannak (vö. *Abracham* BécsiC. 102, 129, MünchC. 15, 18, 55, 99, 149, 150 stb., *Bellechem* MünchC. 16, 110, 111, 185). A KSzój.-ben *-t* előtt *ch*-t a következő esetekben találunk: *hychtus* (olv. *hichtus* és vö. *hey*t „stultus” Schl. szój., *hëjt*, *hit*, *hyht* NySz.); *Rychtew* (olv. *richtö* és vö. Beszt. szój. „brachale-reythew”), *Tanachtat* (olv. *tanachtat* „tanojtott > tanított: doctus”). A mi ma, illetőleg a mi régen szóbeliséjében *-jt-*, az nagy részben *-ht-*ből, még régebbi *-cht-*ből fejlődött, vö. *Ajton* régebben *Ahtum*, még régebben *Achtum* | *Majtény* < *Mahtin* < **Machtin* ~ *Mochtin* (l. erről SZINNYEI, NyH⁵ 71, 79). Az ilyen *-jt-* < *-ht-* < *-cht-*re legutolsó adatunk a Casanate gl.-ban van, a hol *bachtorijan* „bojtorján”-t találunk (l. EtSz.; így a SCHÖNHERR kiadásában levő hasonmáson, de SCHÖNHERR átírásában *bochtorijan*). A Cas. gl. e része a XV. sz. harmadik negyedéből való; egyébiránt ez az egyetlen *cht*-s adat a XV. sz.-ból, összes többi *cht*-vel írt adataink a XIII., XIV. sz.-ból valók.

Az eddig tárgyalt megőrzött régiségek egy része a legnagyobb kivételkép kimutatható ugyan a XV. sz.-ból is, mindazonáltal e sajátságok a régibb korokban uralkodó, közmagyar nyelv sajátságai.

b) Újabb fejlődések.

A KSzój.-ben a mai nyílt végszótagban álló -ó már -ó (írva o), vö. *yo* (olv. *jó*), *yokypyu* (olv. *jókípiü* v. *jókípü*), *Sarwaro* (olv. *saruwaró*; a rövid *r*-re vö Schl. szój. *varuth* chepez, Beszt. szój. *varoth* chepez). Ismeretes dolog, hogy ez a szóvégi -ó régebben -ou kettős hangzó volt vö. HB. *uolov* ,való', *iarov* ,járó', *iov* felevl, *iovben* ,jófelől, jóban' | oklevelekből: 1291: *Okozthov*, 1214: *aldoucuth*, 1374: *Chapou*, 1341: *Thagadou*, 1211: *Thocorou*, 1375: *Warrou*, 1309: *Warou*, 1388: *Zugou* uiz stb. OklSz. Az utolsó adatok, a melyeket az -ou-ra ismerék, a XIV. sz. végéről való Beszt. szój.-ben találhatók (vö. *aythou* \sim *aytou*, *hordou*, *low*, *lowpastor*, *sov*, *sowtherev*, *thow*, *vakarou* stb.). A Schl. szój.-ben már kivétel nélkül -ó van (írva -o), s így van a codexekben a XV. sz. első harmada óta állandóan. — Minthogy a KSzój.-ben csakis -ó (írva o) van, tudnunk kell, hogy az -ou mikor kezdett nyelvünkben hosszú -ó-vá fejlődni. A legrégebbi -ó-val hangzó adat 1193-ból való (vö. OklSz.: Inde ad *aldocut*). Minthogy azonban ez 1193-i oklevél hitele nincs tisztázva, vallomása nem egészen megbízható. A XIII. és a XIV. sz.-ből azonban sok adatunk van az -o-ra (vö. OklSz.: 1291: *Akaztofa*, 1238/1292: *Akazto*, 1329/1417: *Akaztho*, *Akaztoberc*; 1397: *Chapo*, 1288: *Chopo*, 1369: *Takaro*, 1288: *Tagodo*, 1225: *cerecto*,* 1318: *Waro*, 1375: *Warro* | MNy. X, 429: 1302-ből: *Zuchugo* | Gyulaf. gl: *Habrosagben*, *tonosagaban* stb.). A szóvégi -ó tekintetében tehát emléünk lehet akár a XIII. sz.-ből, akár a XIV. sz.-ből való. — Ámde az ou > -ó fejlődéssel párhuzamosan haladhatott a magashangú szavakban a szóvégi -*eu* > -*o* fejlődés (vö. Anon. 50 § iuxta fluum *tekereu* ,Tekerő'; KT. *sceplev* ,szeplő'; Gyulaf. gl. *chezeu*, *figeu* ,éhezó, függő' stb.). A mely emlék mármost a szó végén kivétel nélkül -o-t ír -ó értékben, az ilyen emlékben a magashangú szavakat abban az esetben, ha -*ev(u, w)*-vel van a szóvég írva, -*o*-vel kell olvasnunk. Így van ez a Schl. szój.-ben (vö. *idew*, *zeplew*, *tetew* stb.), így az EhrC.-ben és másutt. A KSzój.-ben is ilyenek vannak: *weu*, *wew* ,vő', *Rychtew* ,rejtő'. Az *o* nek *eu(v, w)*-vel való jelölése mellett előfordul azonban már az *ó* is. A ,menyekző' szó emléünkben *Me[n]ykező*-nek van írva (s vö. még az *Óröusch*, *Böw* adatokat is). Az *o* betűt az *ö* \sim *ó* hangra tudomásom szerint először a Schl. szój. alkalmazza; itt

* Az 1055-i *segisto* adat nem idevaló (l. OklSz. *tó a.*).

találunk ilyeneket: *gerozna* (olv. *gërozna* ‚gerezna‘), *posto kulo* (olv. *posztó külő* ‚posztókőlyű‘), *wrizo* (olv. *üriző* ‚öriző‘), *vezo* (olv. *vesző* ‚vessző‘), *wolegen* (olv. *völegén*). A későbbi emlékek diakritikus jeleket tesznek az *o*-ra, itt tehát az $\ddot{o} \sim \ddot{ö} = \varrho$ (Bécsi, Münch., DöBR., CZECHC. stb.), ϱ (BIRKC.), \acute{o} (ÉRDY, CZECHC.), \acute{o} (JordC.), \grave{o} (ÉrsekC.), \acute{o} , \grave{o} (BatthyC., MURM.) stb. — Az a körülmény, hogy a KSzój. az $\ddot{o} \sim \ddot{ö}$ -t \acute{o} , \grave{o} -vel is írja, azt bizonyítja, hogy emlékünk *alig lehet régibb a XIV. sz. negyedék negyedénél*.

Egyéb újabb fejlődéseket mellőzök, ilyen pl. az $\ddot{e} > i$, továbbá az $\acute{e} > i$.

c) A helyesírás.

A KSzój. helyesírásában a következőknek van korjelölő értéke:

Az *s* hangot sok esetben *fch* \sim *Sch*-val jelöli, vö. *Schyket*, *Schantha*, *Schebefch* stb. E jelölés a XIV. sz. vége tájáról származó Beszt. szój.-ben fordul elő (vö. *fchajth*, *fchathor*, *farcafsch*); későbbi adatok: 1441-ből: *ffogosch Janusch* MNY. X, 183 (Eperjesről); 1516-ből: *Lenchesch* MNY. X, 373 (Kassáról); 1519-ből; *esperesch* MNY. X, 182 (Kassáról).

Nevezetesebb vallomása van azonban a *cs* hang mikénti jelölésének. Többször hangsúlyoztam, hogy a *cs* hang jelölésének meglehetősen biztos korhatároló értéke van (l. MNY. IV, 328, XII, 72). A KSzój.-ben a *cs* hang két szóban fordul elő, vö. *švdyfch* ‚szücs‘, *cowacz* ‚kovács‘. A *cs* értékű *dfch* talán németes jelölés lesz, más magyar emlékből ilyen jelzést nem ismerek. A *cs* értékű *cz*-nek azonban ismerjük a történetét. Ha kérdezzük, mikor írták *kovács cs*-jét *cz*-vel, azt fogjuk látni, hogy ilyen jelzésre első adatok a XV. század huszas éveiből vannak (vö. 1421-ből: *Kowaczy* CsÁNKI II, 622; 1424-ből: *Kowaczkapolnok* uo. I, 558; 1433-ből: *Kowaczy* uo. I, 614; 1444-ből: Bartholomes *Kowacz* OklSz.). Jóllehet a szóra köznévi és tulajdonnévi használatban sok régi, XV. sz. előtti adatunk is van (l. CsÁNKI I, 14, 102, 239, II, 499, 767, III, 73, 239, 437, OklSz., NySz., Beszt. szój., Schl. szój.), a *cz*-vel írt alak mégsem fordul elő a XV. sz. előtt. Az én tudomásom szerint a *cs* értékű *cz*-re a XV. sz. első negyedénél régebbi adat egyáltalában nincs. A legelső adatok egyike az 1420—33 tájáról származó s egykor a Schlägli szój.-kel egybekötött Hortulariumban fordul elő, a hol ezt találjuk: „*abies-luczfenew*“. A mai *luczfenyő* (első adat *tz*-vel írva MA m., innen PP m. része vala-

mennyi kiadása; PP *abies* a. valamennyi kiadás *Luz — fa Luz-fenyőfa* van) egykor *lucsfenyő* volt. Így van ma is a népnyelvben (l. MTsz.), így van 1255/1318-ban (írva *Luchfenew* olv. *lucs f.* OklSz.) CLUSIUS-BEYTHE, Nomencl. 1.-ben (*Luch fenyő fa, ch = cs*) és SZIKSZAIBAN is (l. 1590. kiadás: *luczfeniö fa*; itt *cz* és *cs* hang = *cz*). Ezt bizonyítja a szó eredete is, vö. ó-cseh, tót *lúč*, mai *c s e h`louč* ‚szurkos fenyő, kien, fichte, kiefer‘ GEBBAUER, Slov., BERNOL. A mai *cz*-vel ejtett alak eredetileg talán csak szótári adat (vö. hogy SZIKSZAIBAN 1590 a *cs* is, a *cz* is = *cz*; az 1597. évi SZIKSZAIBAN talán *tz*-vel [így 1629-iben] s innen MA m. hibás átírással *tz* s innen a többi adat). A kifejtett bizonyítékok alapján a Hortularium *luczfenew*-beli *lucz* helyes olvasása *lucs* (így SZAMOTA, Schl szój. 6, 91 is). Mindebből pedig következik, hogy a KSzój. *cowacz* = ‚kovács‘ *szava* *cz*-vel írva 1420-nál sokkal régebben *feljegyzett szó aligha lehet*.

Ha az összes itt kifejtett bizonyítékokat (vö. *ertelm, nerg | assin, Bertyn, Ryzyk, Temerdik | Chyw, Chywel, Mochus, hychtus, Rychtew, Tanachtat | yo, yokypyü, Sarwaro | Me[n]ykező, Bów, Órousch | s = sch, cowacz*) figyelembe veszem, meg kell változtatnom a MNy. XII, 149. lapján az első másolat alapján felállított véleményemet s azt kell mondanom, hogy a *KSzój.-et* — nyelve és helyesírása alapján — a *XIV. sz. végén — XV. sz. elején írhatták; 1420-nál nem fiatalabb, 1370—80-nál nem régebb*.

MELICH JÁNOS.

* * *

Végül ideiktatjuk a KSzój. betűhű szövegét.

A pergamentlevél előlapján:

Viius h[om]o — <i>ellewen emb[er]</i>	Socer — <i>ypa</i>
Nupcie — <i>Me[n]ykező</i>	vifus — <i>latath</i>
genitrix —	auditus — <i>hallath</i>
nutrix — <i>datca</i>	20 tactus — <i>illeteth</i>
5 frater — <i>atyafü</i>	gustus — <i>ezeleth</i>
foror — <i>hug</i>	odoratus — <i>illototh</i>
filius — <i>füv</i>	mens — <i>elml</i>
filia — <i>han</i>	intellectus — <i>ertelm</i>
spon[s]us — <i>wew</i>	25 cogitacio — <i>sanđyk</i>
10 spon[s]a — <i>m'ing</i>	racio — <i>ochk</i>
v[ir]go — <i>scüsz lea[n]</i>	memoria — <i>émlühtet</i>
cognatus — <i>küfel</i>	ingeniu[m] — <i>escüs</i>
cognata — <i>kvzeli</i>	vita — <i>ylet</i>
glos — <i>ang</i>	30 humilis — <i>allažetyfch</i>
15 nurus — <i>meyn</i>	largus — <i>Bów</i>
gener — <i>wew</i>	caustus h[om]o — <i>fyüz emb[er]</i>

	caritativus —	60	luxuriosus — <i>Belend.fch</i>
	P[ar]teus — <i>ffefwyng</i>		iracundus — <i>haragufch</i>
35	sobrius —		gulofus — <i>Mochus</i>
	manfuetus —		inuidus — <i>Iritfchygus</i>
	agilis — <i>fchereyn</i>		piger — <i>R . ft</i>
	fortis —	65	malus —
	deuotus —		impius —
40	fanctus —		peccator — <i>Bvnuſch</i>
	religiosus — <i>Regulaſch</i>		breuis — <i>Revyd</i>
	bonus — <i>yo</i>		ſpiſſus — <i>Temerdik</i>
	fidelis — <i>Chyw</i>	70	longus — <i>Huzyu</i>
	paciens — <i>Engedelmeſch</i>		latus — <i>zyluſch</i>
45	doctus — <i>Tanachtat</i>		paruus —
	ſciens — <i>Tudemaſchus</i>		ſtultus — <i>hychtuſ</i>
	ſanus — <i>Egyz</i>		nequam — <i>kedietlen</i>
	magnus — <i>nog</i>	75	mortuus — <i>Holt</i>
	pulcer — <i>yokypyu</i>		diues — <i>Gazdak</i>
50	uelox — <i>Ha[m]mar</i>		pauper — <i>zygyn</i>
	cecus — <i>vog</i>		ebrius — <i>Ryzyk</i>
	surdus — <i>Schyket</i>		Rex —
	mutus — <i>Nema</i>	80	regina —
	paralitic[us] — <i>küzwynuſch</i>		ceſar —
55	claudus — <i>fchanitha</i>		p[ri]nceps —
	win[er]atus — <i>fchebefch</i>		baro —
	debilis — <i>Bettek</i>		palatinus —
	ſuper[er]bus — <i>kewyl</i>	85	comes —
	auarus —		iudex —

A pergamentlevél hátlapján :

	P[re]co — <i>Bertyn</i>	110	P[re]pedia —
	Miles — <i>Witez</i>		D[omi]n[u]s — <i>ivr</i>
	Militia —		domina — <i>affin</i>
90	Durus — <i>Ôróuſch</i>		Seruus —
	Mollis — <i>Laig</i>		Fam[u]l[u]s —
	artus — <i>5orus</i>	115	Merce[n]narius —
	Tenuis — <i>Wekan</i>		Ruſticus — <i>por</i>
	Latus — <i>zuliſſ</i>		P[ro]prios —
95	Capucium — <i>caſſrang</i>		Famula —
	Pilleum —		Potens — <i>Hatalmas</i>
	Palu[m] —	120	Potenter —
	Tunica —		Calcar — <i>fcharkankyu</i>
	Camifia —		Sella — <i>Nerg</i>
100	Bracile — <i>Rychtew</i>		ſtrepa — <i>ke[n]dgel</i>
	Bracha — <i>werhet</i>		frenu[m] — <i>ffeyk</i>
	Cingulus — <i>ÿ</i>	125	Flagellu[m] — <i>vſtur</i>
	Bracile —		Cultellus — <i>Beg</i>
	Caliga — <i>nadrag</i>		Lam[in]a —
105	Soccus — <i>Capza</i>		Manub[ri]u[m] — <i>Nyel</i>
	Calcus —		Vagina — <i>Chywel</i>
	Ocree —	130	Burfa — <i>Erzyn</i>
	Soculares — <i>cepelës</i>		Pera —
	Solia —		Taffe —

Mapula —	Corrigia —
Gladus —	Instrum[en]tu[m] —
135 arcus —	Faber — <i>cowacz</i>
pharet[r]u[m] —	150 Ferru[m] —
<i>Puzrel</i> (magyar szó?)	arge[n]tu[m] —
Tela —	auru[m] —
Balista — <i>zamftral</i>	ftagnu[m] —
140 <i>Bolch</i> (magyar szó?) —	auricalc[um] —
lancea —	155 Cupru[m] —
Cuspis —	Plu[m]bu[m] —
Ciroteca —	Calips —
Pellifex — <i>şéydfch</i>	Babatu[m] —
145 Sutor — <i>farwaro</i>	159 Claus —
Coreu[m] —	

JEGYZETEK.

* Lásd a MNy. XII, 149. lapon írt jegyzeteket is. A [] tett részek a feloldott rövidítések.

A jegyzetekbe felvettem NAGY GYULA (= N.) és SZINNYEI JÓZSEF (= Sz.) fentközölt cikkeinek eltérő olvasatait is.

2. A -*şó* előtt talán *e* van írva; N.: *Meñiekşó*, Sz.: *Mēječhvzô* azaz *Mey[n]echvşô*; — 22. Sz.: íráshiba *illotloth* h.; — 24. Először *ertlem* volt írva s aztán ezt *ertelm*-re javította; — 51. A hasonmáson jól látható, hogy a szó *vog* ,vak'; — 63. N., Sz.: *jrřtfchygus*; — 71, 92, 139. Sz.: *Z*-vel; — 90. Sz.: Az *O* felett *c* van, a másik *o* feletti jelt nem lehet kivenni, hogy micsoda; — 101. Sz.: Az eredetiben *berhec* (értsd: *berhék*) állhatott, s ebből másolásakor íráshibából *werhet*; — 121. Sz.: nyilván hiba *fcharkántyu* h.; — 124. Eredetileg *veyk* s aztán *ffeyk*-re javítva; — 137. Sz.: *Puzdra* elferdítése; — 139. Vö. Beszt. szój. 144: *balistra* — *zomoserig* és l. TAGÁNYI, Századok XXVII, 316; — 140. Sz.: *Bolda* ,bóda' elferdítése. M. J.

SZÓ- ÉS SZÓLÁSMAGYARÁZATOK.

Izsó. MELICH JÁNOS értekezésére (MNy. XII, 194) csak egy csekélyke megjegyzést akarok tenni. Hogy napjainkban az *Izsó* keresztnév *Izsák* helyett használtatik, tudok rá példát, de ez csak kivételes, mert rendszeren *Izidort* jelent. Hogy ez utóbbi használat mikor keletkezett, én sem tudom, mindössze annyit mondhatok, hogy ha jól emlékszem, én 1875 körül hallottam először. Sz. I.

Baksis. Az EtSz. állítása szerint *e* szó „valószínűleg csak irodalmi átvétel a németből“. Megengedem, hogy az újabb magyar köz- és irodalmi nyelvbe csakugyan német hatás alatt kerülhetett bele; de régebbi nyelvünkre semmi esetre sem helyes az EtSz. megállapítása. Ez ugyanis közvetlenül vette át a törökből a (perzsa-